

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

GEOGRAFIA CONTINENTELOR

EUROPA

manual pentru a **VI** a
CLASA a **VI** a

Octavian MÂNDRUȚ

Silviu NEGUȚ

CORINT

INTRODUCERE

REPREZENTAREA SUPRAFEȚEI TERESTRE. CONTINENTELE

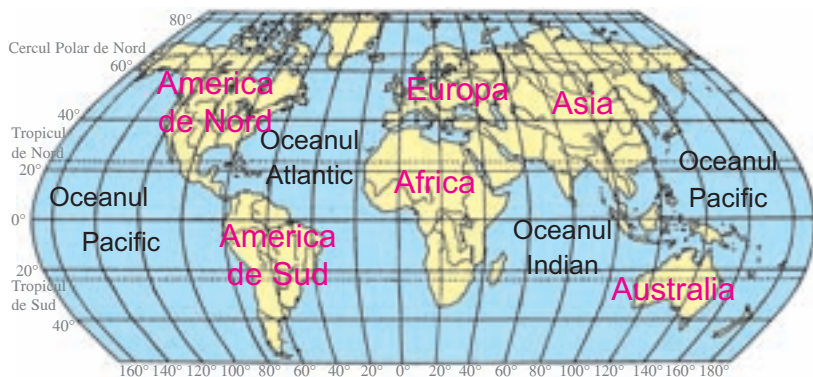
În clasa a V-a, printre foarte multe cunoștințe folositoare despre planeta noastră, Terra (Pământul), ați învățat și câte ceva despre forma Pământului, coordonatele geografice (meridiane și paralele) care permit orientarea pe glob, precum și felul în care este reprezentată suprafața terestră (suprafața Pământului) prin hărți.

Acum priviți o hartă pe care o aveți în apropiere și căutați: titlul, legenda cu semnele ei convenționale, scara de proporție. Încercați să explicați ce este reprezentat pe această hartă.

De la cea mai mică întindere – planul clasei voastre –, până la cea mai mare – planiglobul –, există foarte multe posibilități de a înfățișa întinderi mai mici sau mai mari (o stradă, un oraș, un ținut, o regiune, o țară, un continent și Pământul ca întreg).

Reprezentarea suprafeței Pământului pe o hartă se face cu ajutorul unor proiecții cartografice. Acestea deformează suprafața reală.

Urmăriți hărțile de mai jos și spuneți ce reprezintă fiecare.

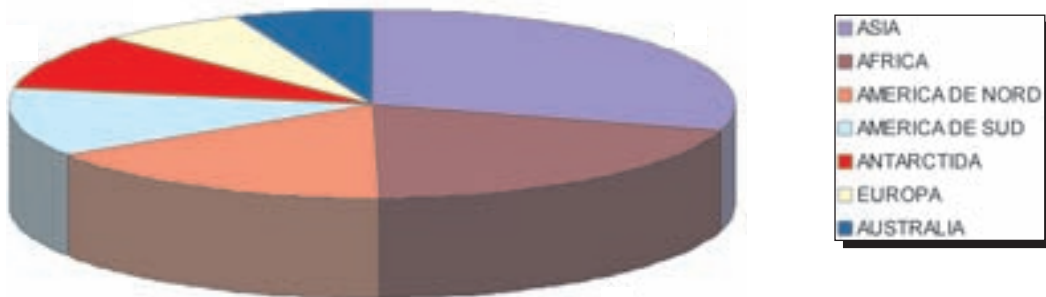
Deformări care intervin în urma proiecțiilor cartografice

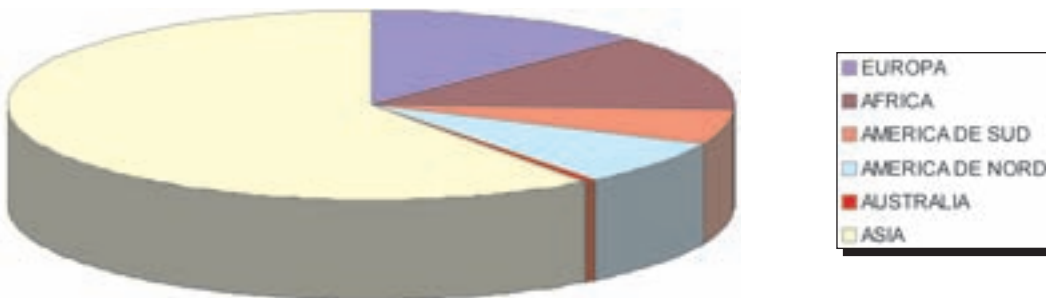
Planiglobul redă suprafața terestră în întregul ei, pe care sunt desenate contururile continentelor și oceanelor; de asemenea, sunt reprezentate meridianele și paralelele cele mai importante.

Ponderea proporțională a continentelor în totalul suprafeței uscatului

Ponderea populației continentelor în totalul populației Terrei

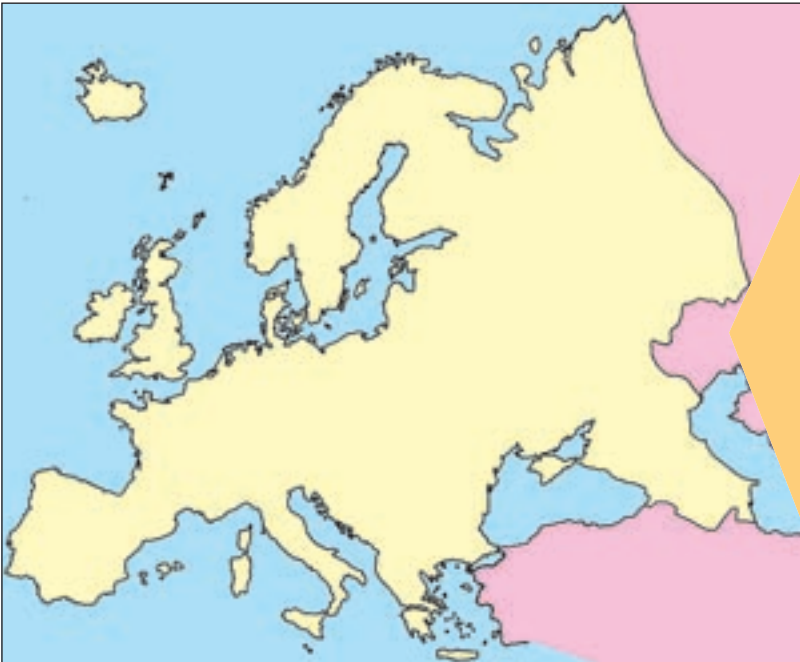

Urmăriți planiglobul și diagramele de mai sus. Comentați fiecare imagine separat, apoi împreună cu celelalte. Spuneți ce ați observat.

În acest an școlar vom învăța despre continentul nostru, Europa, iar în anul viitor despre celelalte continente.

Priviți planiglobul de mai sus și localizați poziția Europei pe glob.

Priviți harta continentului nostru. Comparați harta cu planiglobul și spuneți ce observați referitor la mărimea, forma sa și aspectul țărmurilor.

Acum răspundeți la următoarele întrebări:

Unde este situat continentul nostru?

Ce mărime (întindere) are în comparație cu celelalte continente?

Cum este populația lui în comparație cu populația celorlalte continente?

EUROPA

Caracterizare
geografică
generală

Statele
Europiei

1 - Belgia	5 - Rep. Macedonia	9 - Vatican
2 - Liechtenstein	6 - Albania	10 - Monaco
3 - Slovenia	7 - Rep. Moldova	11 - Luxemburg
4 - Bosnia și Herțegovina	8 - Rep. San Marino	12 - Partea europeană a Turciei

Europa este continentul nostru. Am putea spune *continentul natal*, deoarece atât noi, cât și strămoșii noștri suntem originari de aici. Europa este, deci, continentul nostru, al europenilor. Desigur, a fi european nu înseamnă doar să trăiești, să locuiești și să muncești în Europa. Înseamnă, înainte de toate, să fii la înălțimea civilizației, tehnologiei și culturii pe care a dat-o și o dă acest continent patrimoniului comun al omenirii. Însă, înainte de a fi cu adevărat european, trebuie să-ți cunoști cât se poate de bine continentul. Această carte despre Europa este o primă fereastră deschisă asupra continentului și, prin el, asupra lumii întregi.

Prima noastră patrie este, desigur, România, dar patria noastră este și Europa.

Toată lumea știe că Europa este un continent. Pentru noi, europenii (adică locuitorii acestuia), el este cel mai important continent și credem că este cel mai frumos și cel mai civilizată.

Prin Europa nu se înțelege, însă, numai ce întâlnim pe întinderea lui – țărni, râuri și fluvii, forme și unități de relief, resurse și activități economice, oameni și orașe, țări, regiuni și peisaje –, ci și un anumit mod de a trăi, de a te comporta și de a te înțelege cu ceilalți oameni, de a te bucura de tot ce este important, frumos și permanent, adică înțelegem un anumit nivel de civilizație.

După cum ați învățat la istorie, în Europa au existat civilizații antice creatoare de mari valori ale umanității (Grecia și Imperiul roman), și veți învăța curând despre cultura Renașterii și rolul continentului în istoria universală.

La geografie, istorie și la alte discipline școlare veți afla că Europa stă la baza civilizației, culturii, științei, tehnologiei și economiei moderne. Aflată acum în competiție creatoare cu America de Nord, Asia de Est și Sud-Est, cu alte regiuni ale lumii, Europa încearcă să fie în permanență în primul plan. Deși aici trăiesc mai multe popoare, există mai multe religii, concepții și se vorbesc mai multe limbi, țările și popoarele continentului nostru au aspirații comune și se simt, într-un anumit fel, împreună.

Așadar, Europa este un continent, dar și un mod de a fi, este o parte a lumii, dar și un centru al civilizației și culturii mondiale.

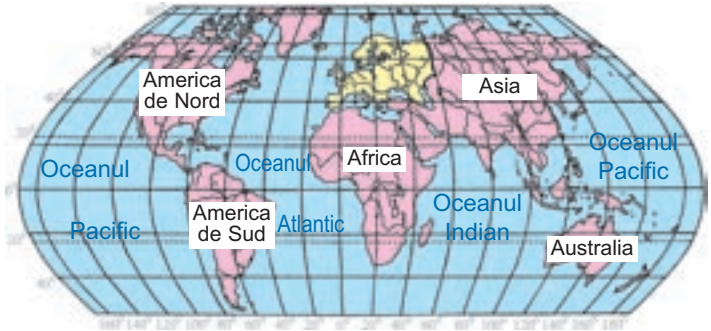
De aceea, înainte de toate, trebuie să știm ce este Europa, să-i cunoaștem caracteristicile geografice principale și, apoi, pornind de aici, să-i înțelegem cultura și civilizația pentru a fi cu adevărat europeni.

POZIȚIA GEOGRAFICĂ, LIMITELE, ȚĂRMURILE, ÎNTINDEREA

Continental nostru este înconjurat de oceane și de mări în vest (Oceanul Atlantic), în sud (Marea Mediterană) și în nord (Oceanul Arctic), dar este strâns legat de Asia, de-a lungul Munților Ural, în partea de est.

Fiind înconjurat din trei părți de ape (N,V, S) are aspectul unei peninsule de mari dimensiuni a Asiei. De aceea, unii specialiști consideră că această mare întindere formează, de fapt, un singur continent, denumit, după cele două părți ale sale, Eurasia.

Urmăriți planiglobul de mai sus și descrieți situația continentului nostru pe glob.

LIMITELE Europei sunt foarte ușor de urmărit spre nord și vest, dar în sud, în est și, mai ales, între aceste două puncte cardinale (adică în sud-est) se urmăresc mai greu.

În est, Munții Ural despart, convențional, Europa de Asia.

În sud-est, în continuarea munților, limita este considerată râul Ural, Marea Caspică și Munții Caucaz; în continuare, Marea Neagră și Marea Egee (și zona de legătură dintre ele, adică strâmtoarea Bosfor, Marea Marmara și strâmtoarea Dardanele) despart Europa de partea cea mai avansată, vestică, a Asiei, denumită Asia Mică.

Capul Nord
(Nordkap)

Punctele extreme ale Europei

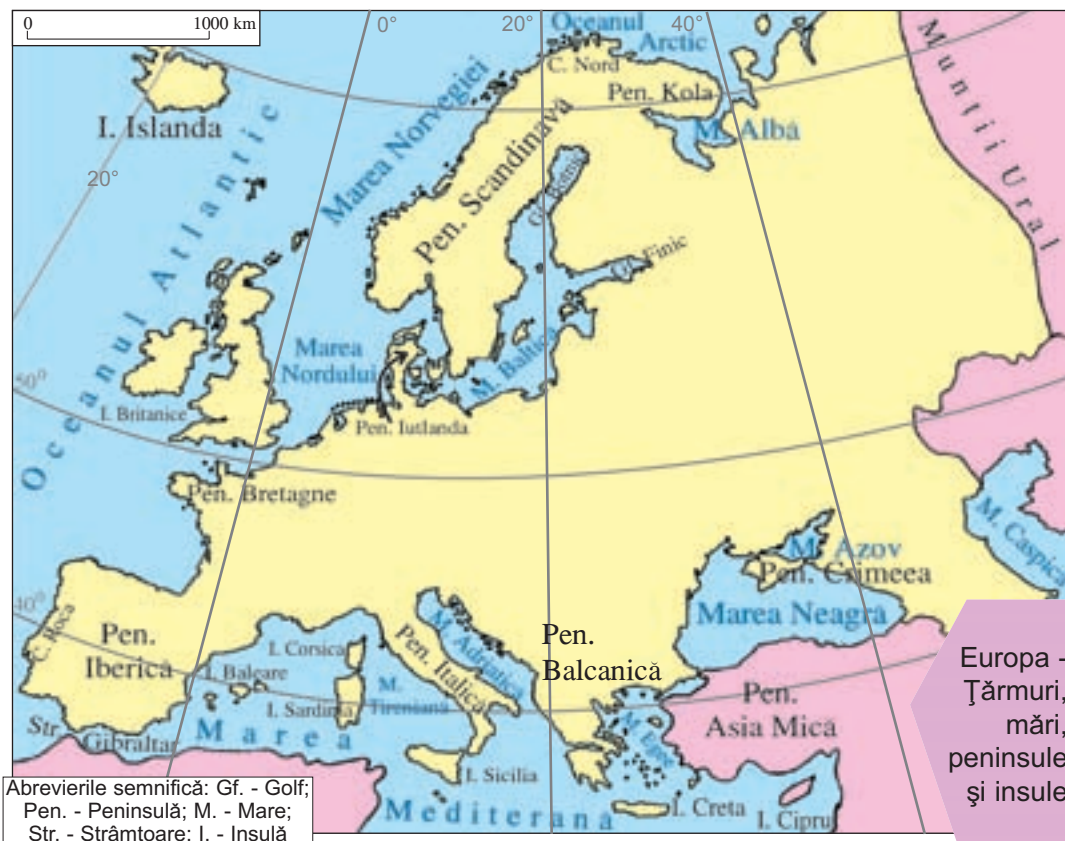

Capul Roca și, alături, certificat de trecere prin acest loc

PUNCTELE EXTREME ale Europei (neluând în seamă insulele din jur), sunt: **în nord**: Capul Nord; **în vest**: Capul Roca; **în sud**: Capul Tarifa; **în est**: partea de nord a Munților Ural (punctul cu înălțimea de 492 m), în apropiere de localitatea Vorkuta.

ÎNTINDEREA continentului nostru, între punctele extreme din est și vest, este de 5 600 km, iar în linie dreaptă, de la nord (Capul Nord) la sud (Capul Tainaron) de 3 900 km. Față de celelalte continente, Europa are o suprafață mică (10 milioane km²).

Urmăriți harta de mai jos, analizați țărmurile Europei și notați: mările înconjurătoare, principalele peninsule și insule.

Europa -
Țărmuri,
mări,
peninsule
și insule

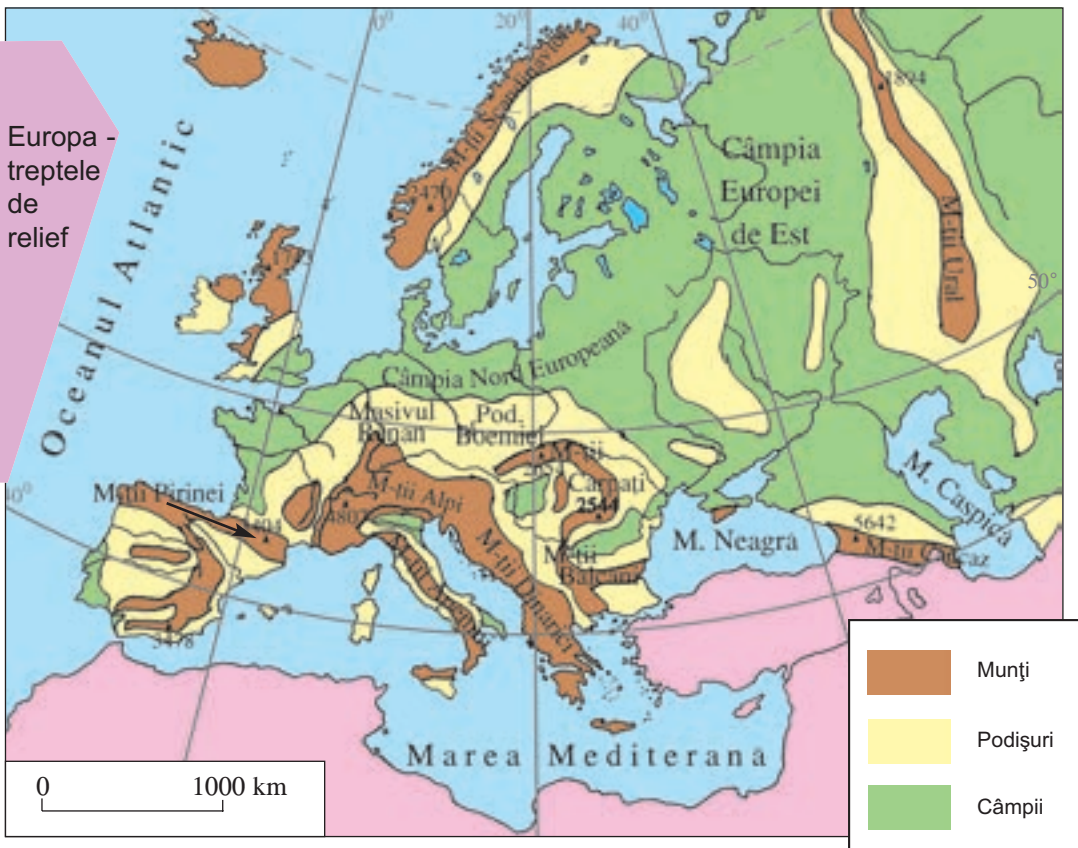

RELIEFUL

Înainte de a studia relieful Europei, amintiți-vă, din ceea ce ați învățat în clasele anterioare (cl. a IV-a și cl. a V-a), ce se înțelege prin: *relief, treaptă de relief, formă de relief, unitate de relief, rocă, placă tectonică (litosferică), vulcan, eroziune, munte, lanț muntos, podiș, câmpie, înălțime (altitudine), țarm, relief litoral, deltă, ghețari.*

TREpte DE RELIEF

Priviți harta de mai jos (Europa – treptele de relief) și identificați următoarele elemente reprezentate: lanțurile muntoase, înălțimile principale, câmpiile și podișurile.

Urmăriți cele trei trepte de relief reprezentate prin culori (munți, podișuri, câmpii) și arătați, pentru fiecare, cum se află amplasate pe suprafața continentului.

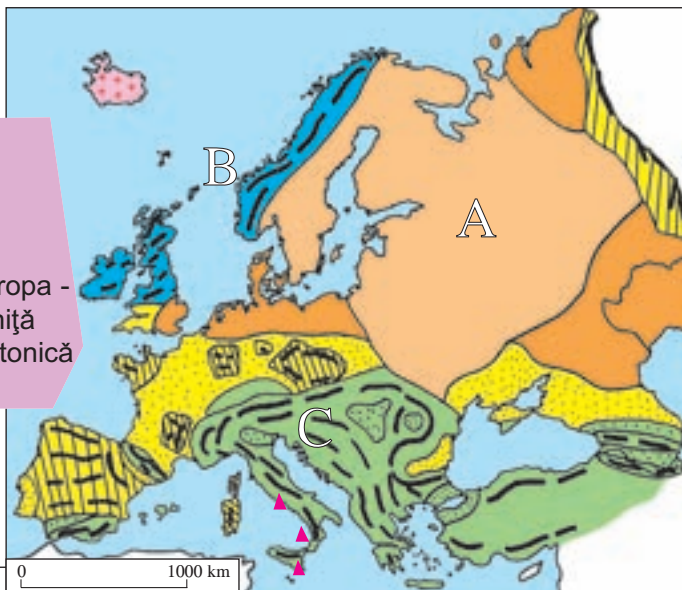
Priviți harta alăturată. Ea reprezintă contururile continentului nostru și suprafața sa împărțită în trei părți (sectoare): A, B și C. Comparați această hartă cu cea de mai sus și spuneți ce trepte de relief întâlniți în fiecare parte și care au o întindere mai mare.

UNITĂȚI TECTONICE. Continentul nostru a avut o evoluție îndelungată. El reprezintă o parte dintr-o întinsă placă litosferică ce cuprinde și o mare parte din Asia. Oamenii de știință au studiat toate părțile continentului, rocile care îl alcătuiesc, modul de dispunere a acestora și au ajuns la concluzia că s-a format în mai multe momente principale.

Primul nucleu al continentului a existat în partea de est (A). Aceasta poartă numele de *platforma est-europeană*. În nordul continentului s-a adăugat un mare lanț muntos (B), denumit *sistemul caledonian*. În centru și în extremitatea estică (Munții Ural) s-a format apoi *sistemul hercinic*, astăzi cu aspectul unor podișuri. În sud (C) s-a adăugat ultimul mare lanț muntos, care este denumit, pe continentul nostru, *sistemul alpin* și se continuă în Asia cu cei mai înalți munți ai planetei, Himalaya.

Europa -
schiță
tectonică

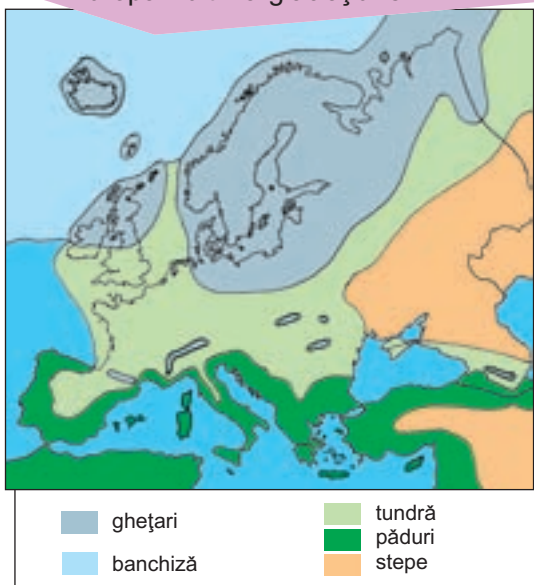
<p>A. Primul nucleu continental cu structuri:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) la suprafață b) în adâncime 	<p>B. Europa veche:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) masive caledoniene b) masive hercinice - munți, platouri, podișuri - regiuni depresionare 	<p>C. Europa recentă</p> <ul style="list-style-type: none"> a) munți b) regiuni depresionare 	<ul style="list-style-type: none"> vulcani catene muntoase regiuni vulcanice recente
---	--	--	--

Pentru a ilustra succesiunea momentelor acestei evoluții și pentru a arăta că la vechiul nucleu continental s-au adăugat, în timp, noi părți, ele au fost denumite astfel:

- Europa Străveche (primul nucleu continental)
- Europa Caledoniană
- Europa Hercinică
- Europa Alpină.

Acestea reprezintă unitățile tectonice majore ale continentului nostru. Ele sunt fragmente ale plăcii tectonice (litosferice) ce include cea mai mare parte a Europei și au numeroase caracteristici proprii fiecărei unități. Ultimul eveniment important în evoluția continentului l-a reprezentat răcirea climatei și acoperirea părții sale nordice cu ghețari; acest fenomen s-a produs în cuaternar și poartă denumirea de *glaciațiune*.

Europa - ultima glaciațiune

Urmăriți cu atenție harta de mai sus. Ea redă aspectul Europei acum 25 000 de ani, în timpul glaciațiunii de la sfârșitul cuaternarului. Descrieți ceea ce observați.

TIPURI DE RELIEF. Continentul nostru cuprinde mai multe tipuri de relief.

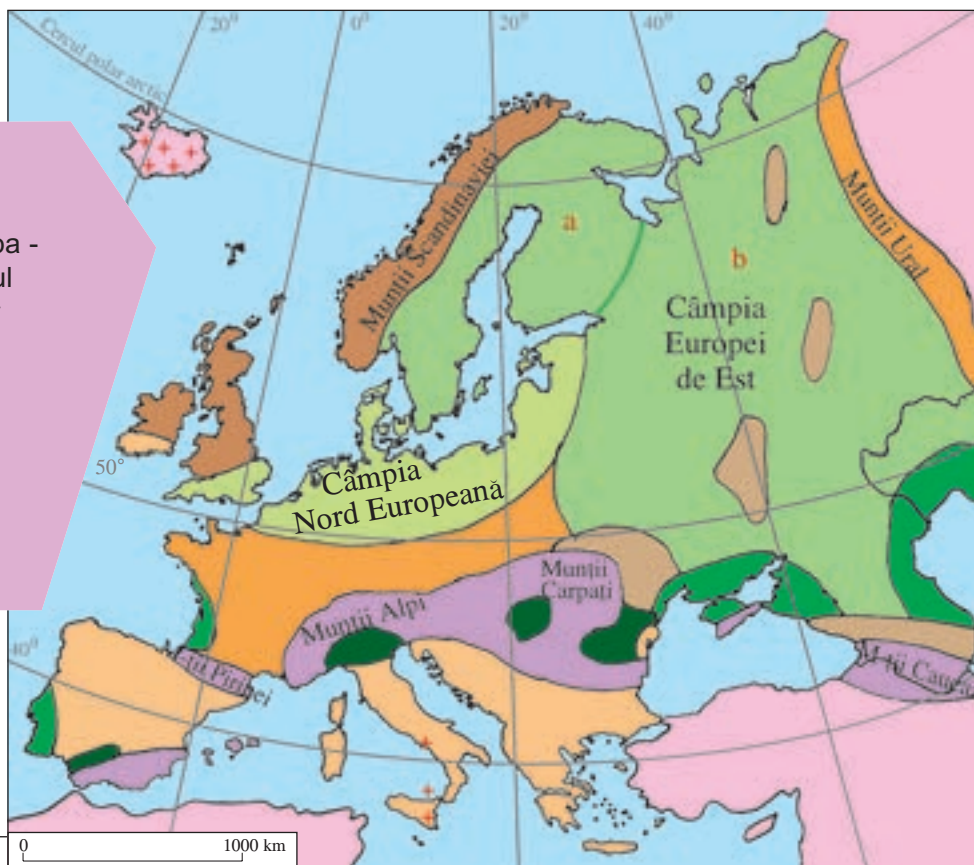
Prin *tip de relief* înțelegem anumite caracteristici comune ale reliefului. De exemplu, relieful litoral este un tip de relief datorat fenomenelor și proceselor care se produc la contactul dintre uscat și apa mărilor; el are mai multe forme caracteristice: fiorduri, delte, estuare etc.

În Europa, principalele tipuri de relief sunt: relieful litoral, relieful fluvial, relieful pe-trografic (relieful carstic, vulcanic etc.), relieful glaci-ar, relieful structural etc.

Toate acestea le vom întâlni și le vom studia la fiecare regiune sau țară din Europa, iar în clasa a VII-a la celelalte continente.

RELIEFUL MAJOR AL EUROPEI cuprinde trei trepte principale (munți, dealuri și podișuri, câmpiile), fiecare cu mai multe unități (și subunități) de relief, cu diferite tipuri și numeroase forme de relief.

Europa -
relieful
major

■ Munți joși pe structuri caledoniene	■ Munți și podișuri pe structuri alpine și hercinice	■ Podișuri pe structuri vechi
■ Munți înalți pe structuri alpine	■ Câmpie de acumulare glaci-ară	■ Câmpii litorale
■ Podișuri și munți joși pe structuri hercinice	■ Câmpii și dealuri joase pe structuri vechi (a, b)	■ Câmpii de acumulare fluvială
		+ Regiuni vulcanice recente

Comparați cu atenție hărțile de până acum referitoare la treptele de relief și marile unități tectonice. Amintiți-vă ce ați învățat despre ele în clasa a V-a. Apoi urmăriți cu atenție harta de mai sus și textul care urmează.

Harta de la pag. 12 se poate citi și interpreta astfel:

Deși există trei trepte majore de relief, acestea au anumite caracteristici datorate structurii geologice pe care se dezvoltă. Să interpretăm acest fapt:

(A) Munții pot fi mai înalți (Munții Alpi, Caucaz, Pirinei, Carpați) sau mai joși (Munții Scandinaviei, Munții Ural, munții din Insulele Britanice).

– Există munți foarte vechi (pe structuri geologice caledoniene), vechi (pe structuri hercinice) și mai noi (pe structuri alpine).

– Ultima orogeneză, orogeneza alpină, a înălțat și structuri mai vechi, hercinice, formând munți și podișuri pe structuri alpine și hercinice (în cele trei peninsule din sudul Europei).

– Structurile hercinice din centrul Europei au podișuri, dar și munți joși (Masivul Central Francez, Masivul Renan, Podișul Boemiei, Podișul Dobrogei).

– Există și munți vulcanici, formați ca urmare a unor erupții recente (Islanda, Etna, Vezuviu).

(B) Câmpiile pot fi de mai multe feluri:

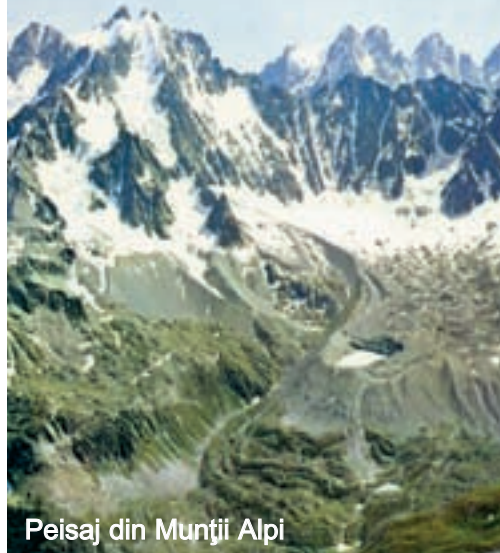
– Câmpii pe structuri vechi (Câmpia Europei de Est, Câmpia Finlandei); acestea au și un relief asemănător dealurilor;

– Câmpii formate prin acumularea unor materiale transportate de ghețarii care au existat în nordul Europei (acestea se numesc câmpii de acumulare glaciară, cum ar fi Câmpia Nord Europeană);

– Câmpii litorale (spre Oceanul Atlantic, în nordul Mării Negre și în jurul Mării Caspice);

– Câmpii umplute cu materiale depuse de râuri, denumite câmpii de acumulare fluvială (cum ar fi Câmpia Română, Câmpia Panonică, Câmpia Padului).

(C) Podișurile sunt caracteristice structurilor hercinice și alpine și sunt intercalate cu munți joși (formați din aceeași structură). Există și podișuri cu structuri foarte vechi, dar acestea au altitudini reduse (podișurile ce se înalță ușor din Câmpia Europei de Est).

Peisaj din Munții Alpi

Peisaj din
Câmpia Europei de Est

Peisaj din
Podișul (Masivul) Boemiei

De aici rezultă că relieful este mai complicat decât am învățat până acum, iar cele trei culori principale folosite pentru reprezentarea lui (verde pentru câmpii, galben pentru dealuri și maro pentru munți) nu ne spun prea multe lucruri. Nu trebuie neapărat să rețineți cele de mai sus. Trebuie doar să știți să extrageți informații folositoare dintr-o hartă.

CUPRINS

INTRODUCERE

3

Partea I

EUROPA - CARACTERIZARE GEOGRAFICĂ GENERALĂ

6

Ce se înțelege prin Europa	7
Poziția geografică, limitele, țărmurile, întinderea	8
Relieful	10
Clima	14
Râurile, fluviile, lacurile (Analiza unui fluviu: Dunărea)	16
Vegetația, fauna, solurile	20
Peisajele naturale	23
Sinteză. Teme, aplicații și evaluare.....	26
Populația Europei	27
Așezările rurale	31
Orașele europene. Profile de orașe.	32
Harta politică	37
Resursele naturale și repartitia lor	38
Îndeletnicirile tradiționale	40
Activitățile industriale	41
Agricultura	44
Căile de comunicație și transporturile	46
Comerțul și turismul	50
Sinteză. Teme, aplicații și evaluare.....	53

Partea a II-a

EUROPA - REGIUNI ȘI ȚĂRI

54

Diferențieri geografice regionale	54
Țările Europei (asociații, structuri, instituții și grupări teritoriale)	59
Țările Europei (pe ansambluri regionale poziționale)	60
Sinteză. Semne convenționale utilizate în hărțile din partea a II-a	61

EUROPA CENTRALĂ

Specificul geografic	62
Germania	64
Elveția	69
Austria	72
Polonia	75
Cehia	78
Slovacia	80
Ungaria	82
România	85
Republica Moldova	88
Sinteză. Teme, aplicații și evaluare.....	90

EUROPA MEDITERANEANĂ

Specificul geografic	91
Italia	94
Spania	99
Portugalia	104
Grecia	106
Bulgaria	109
Albania	111
Statele din nord-vestul Peninsulei Balcanice	113
Macedonia	115
Bosnia și Herțegovina	116
Iugoslavia	117
Croația	119
Slovenia	121
Ministatele europene (lectură)	123
Țări asiatice care gravitează spre Europa (lectură).....	125
Sinteză. Teme, aplicații și evaluare.....	126

EUROPA DE EST

Specificul geografic	127
Belarus	129
Ucraina	131
Federația Rusă	134
Sinteză. Teme, aplicații și evaluare	143

EUROPA ATLANTICĂ

Specificul geografic	144
Franța	146
Belgia	151
Luxemburg	153
Olanda	155
Regatul Unit	158
Irlanda	163
Sinteză. Teme, aplicații și evaluare	165

EUROPA NORDICĂ

Specificul geografic	166
Danemarca	169
Norvegia	171
Suedia	174
Finlanda	176
Islanda	178
Republicile Baltice	180
Sinteză. Teme, aplicații și evaluare	182

MĂRILE ȘI OCEANELE LIMITROFE

Marea Mediterană, Oceanul Atlantic și Oceanul Arctic	183
--	-----

EUROPA ÎN LUMEA CONTEMPORANĂ	186
------------------------------------	-----

EVALUARE FINALĂ	187
-----------------------	-----

MIC DICȚIONAR DE TERMENI GEOGRAFICI	189
---	-----

PACHETUL EDUCAȚIONAL este compus din:
CAIETUL ELEVULUI, GHIDUL PROFESORULUI
ȘI ATLAS GEOGRAFIC ȘCOLAR

Toată lumea știe că Europa este un continent. Pentru noi, europenii (adică locuitorii acestuia), el este cel mai important continent și credem că este cel mai frumos și cel mai civilizată.

Prin Europa nu se înțelege, însă, numai ce întâlnim pe întinderea lui – țărmuri, râuri și fluvii, forme și unități de relief, resurse și activități economice, oameni și orașe, țări, regiuni și peisaje, ci și un anumit mod de a trăi, de a te comporta și de a te înțelege cu ceilalți oameni.

La geografie, istorie și la alte discipline școlare veți afla că Europa stă la baza civilizației, culturii, științei, tehnologiei și economiei moderne. Aflată în competiție creatoare cu America de Nord, Asia de Est și Sud-Est, cu alte regiuni ale lumii, Europa încearcă să fie în permanență în primul plan. Deși aici trăiesc mai multe popoare, există mai multe religii, concepții și se vorbesc mai multe limbi, țările și popoarele continentului nostru au aspirații comune și se simt, într-un anumit fel, împreună.

Așadar, Europa este un continent, dar și un mod de a fi, este o parte a lumii, dar și un centru al civilizației și culturii mondiale.

De aceea, înainte de toate, trebuie să știm ce este Europa, să-i cunoaștem caracteristicile geografice principale și, apoi, pornind de aici, să-i înțelegem cultura și civilizația pentru a fi cu adevărat europeni.

ISBN: 978-973-135-319-7

9 789731 1353197